

Krystian Tuczyński*

SPOŁECZNO-EDUKACYJNE UWARUNKOWANIA WYKORZYSTANIA KSZTAŁCENIA NA ODLEGŁOŚĆ¹

Streszczenie

Treść opracowania w głównej mierze została ukierunkowana na określenie społecznych oraz edukacyjnych uwarunkowań zastosowania kształcenia na odległość. Część pierwsza artykułu zawiera retrospekcję historyczną kształcenia zdalnego z wyróżnieniem najważniejszych wydarzeń rewolucjonizujących wspomnianą formę nauczania-uczenia się. W dalszej części opracowania przedstawiono współczesne odniesienie do edukacji zdalnej z punktu widzenia dydaktyki szkoły wyższej. Ostatni punkt stanowi przegląd platform e-learningowych wykorzystywanych współcześnie w edukacji.

Słowa kluczowe: społeczeństwo, kształcenie zdalne, *e-learning*

Wstęp

Społeczeństwo informacyjne, którego czas przypada na XXI wiek, stanowią ludzie wymagający od współczesnej szkoły wyższej zaspokojenia nowych potrzeb edukacyjnych. Obecny czas obliuguje człowieka do prawidłowego funkcjonowania w świecie nowoczesnych technologii, a nieprzerwany rozwój techniki jest widoczny w każdej dziedzinie życia. Sama wiedza nie jest wystarczającym składnikiem aktualnego wykształcenia, gdyż kluczowym czynnikiem jest zarówno sprawne posługiwanie się nią, jak i wytwarzanie na jej podstawie nowej wiedzy. Ponadto niezwykle istotne stają się obecnie również umiejętności intelektualne, których poziom rozwoju znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w myśleniu oraz rozwiązywaniu problemów (np. w sposób algorytmiczny). Analizując współczesny obraz szkoły wyższej, z całą pewnością zauważyć można istotne w tym zakresie braki w zakresie m.in. przyswajania gotowej wiedzy podanej przez nauczyciela. Wiele środowisk uważa

---

* Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: ktuczynski@ur.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8220-2199.

¹ Artykuł powstał dzięki współpracy z Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej Uniwersytetu Rzeszowskiego w Pracowni E-learningu

ponadto, iż struktura charakteryzująca szkołę wyższą staje się w swej istocie skostniała i należy w tym zakresie dokonać wielu zmian. Wspomniane „dysfunkcje” systemów szkolnictwa to wyraźny sygnał do poszukiwania alternatywnych form kształcenia. Postęp technologiczny dyktuje konieczność wprowadzenia zmian w edukacji².

Rozwiązaniem nurtującego polskie środowisko akademickie problemu może być zastosowanie w programach nauczania (śladem krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo) technologii informacyjnych jako alternatywnej formy kształcenia zwanej edukacją zdalną lub e-learningiem³. Ten rodzaj nauczania wykorzystywany jest z powodzeniem w wielu krajach europejskich na każdym szczeblu edukacyjnym: począwszy od szkoły podstawowej, skończywszy zaś na dydaktyce realizowanej w szkolnictwie wyższym⁴. *E-learning* jest obecnie najprężniej rozwijającym się sposobem odejścia od przestarzałej formy kształcenia i obejmuje wiele nieocenionych możliwości⁵. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że kształcenie na odległość nie pojawiło się nagle, zaś próby jego stosowania w praktyce wykonywane były przez kilka ostatnich stuleci.

Edukacja zdalna – retrospekcja historyczna

Analizując określenie „kształcenie zdalne”, możemy odnieść wrażenie, że mamy do czynienia z relatywnie nowoczesną techniką edukacyjną. Przyglądając się jednak szczegółowo zagadnieniu, możemy zauważyć, iż zostało ono wprowadzone kilka stuleci temu, a dokładnie już w XVIII wieku. Pierwsze zmianki o możliwości nauczania na odległość pojawiły się bowiem w roku 1728, kiedy to nauczyciel stenografii, Caleb Phillips, na łamach gazety „The Boston Gazette” zamieścił ogłoszenie o możliwości odbycia korespondencyjnego kursu doskonalącego z jego profesji. Jego apel brzmiał następująco: „Ktokolwiek w całym kraju pragnący uczyć się tej sztuki może, otrzymując kilka przesłanych lekcji tygodniowo, być tak znakomicie nauczony, jak mieszkańcy Bostonu”.

---

² D. Siemieniecka, *Creative Use of Multimedia Technology in Teacher's Work*, „The Teacher for the Knowledge Society: With Contributors from Argentina, Norway, Poland and USA”, 2008, no. 3, s. 63.

³ S. Juszczak, *Edukacja na odległość – kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*, Toruń 2002, s. 32.

⁴ D. Siemieniecka, *Selected Polish e-Learning Initiatives Popularising free Access to Knowledge*, „Studium Educationis – Rivista quadrimestrale per le professioni educative”, 2017, no. 1, s. 54.

⁵ W. Walat, *Pozytywne i negatywne zmiany w funkcjonowaniu szkoły wyższej pod wpływem e-learningu*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2014, nr 2, s. 290–300.

Inicjatywa zaproponowana przez Phillipsa spotkała się z dużą aprobatą ze strony ochotników⁶.

Kolejnym kamieniem milowym na mapie kształcenia zdalnego był rok 1776, kiedy Akademia Krakowska wprowadziła do swojej oferty kursy korespondencyjne pod nazwą *Kursy zawodowe dla rzemieślników*. Była to pierwsza odsłona e-learningu na ziemiach polskich. Analogiczne wykłady z fizyki zorganizowano w roku 1779 w Warszawie⁷. Niemniej istotnym wydarzeniem było zrealizowanie w 1840 roku przez Izaaca Pitmana zdalnego kursu, polegającego na przepisywaniu wybranych rozdziałów z Biblii. Swoje prace studenci wysyłali nauczycielowi do oceny. Pitman robił notatki na kartach z wykonanym zadaniem i odsyłał je. Dzisiaj byłyby to zadania wdrożeniowe na platformie oceniane przez tutora⁸.

Pierwsza zdalna szkoła języków obcych została zarejestrowana przez Charlesa Toussainta i Gustava Langenscheidta w 1856 roku. Uczyli oni głównie języka angielskiego i niemieckiego⁹. W 1873 roku Anna Ticknor założyła w Bostonie tzw. Towarzystwo do Popierania Nauki w Domu, które pracowało w ramach sześciu wydziałów: Historii, Nauki, Sztuki, Literatury, Języka francuskiego i Języka niemieckiego. Nauczano w ten sposób 24 przedmiotów. Ticknor, nazywana „matką” szkolenia na odległość, opracowała metodę wymiany informacji pomiędzy nauczycielami i kursantami oraz kursantami między sobą¹⁰. W roku 1886 na ziemiach Królestwa Polskiego powstał tzw. Uniwersytet Latający, który uznano za formę edukacji zdalnej ze względu na brak umiejscowienia w konkretnym ośrodku akademickim. Studia na nim trwały 5–6 lat i obejmowały: nauki społeczne, filologiczno-historyczne, pedagogikę i nauki matematyczno-przyrodnicze¹¹. Dekadę później William Rainer Harper otworzył szkołę The Hebrew Correspondence School, która oferowała czterdzieści płatnych korespondencyjnych lekcji. Kursanci odsyłali wykonane zadania, a potem otrzymywali je wraz z uwagami nauczyciela.

---

⁶ K. Szawłowska, *Od kursów korespondencyjnych do e-learningu akademickiego. Przeszłość i teraźniejszość nauczania na odległość*, „Człowiek w Kulturze”, 2017, s. 331–354.

⁷ *Historia e-learningu na świecie i w Polsce*, Heuristic, <https://www.heuristic.pl>, 18.07.2012 (12.03.2023).

⁸ M. Krawczak, *Odkryj zaskakujące fakty z początków distance learningu!*, LinkedIn, <https://pl.linkedin.com>, 17.12.2021 (15.04.2023).

⁹ *Historia e-learningu, czyli jak to kiedyś było*, E-learning, <https://www.e-learning.pl>, 21.03.2021 (16.04.2023).

¹⁰ K. Szawłowska, *op.cit.*, s. 331–354.

¹¹ A. Stopińska-Pająk, *Polskie tradycje instytucji edukacji dorosłych w kontekście uczenia się całościowego*, „Rocznik Andragogiczny”, 2015, s. 289–300.

W wieku XX, w związku z pojawieniem się nowych narzędzi przekazujących wiedzę, do których należało m.in. radio, nastąpił dynamiczny rozwój edukacji zdalnej. Dzięki nim zmniejszyły się koszty nauczania, edukacja stała się bardziej dostępna i skuteczna. W Stanach Zjednoczonych wprowadzono w roku 1910 kursy instruktazowe wykorzystujące technikę filmową, zaś w latach 20. w USA powstały radio edukacyjne oraz telewizja edukacyjna. Dzięki audycjom prowadzonym za pośrednictwem określonych stacji radiowych uczeń zarówno w szkole, jak i w domu mógł dokształcać się z opracowywanego w danym czasie zakresu materiału. Kolejnym punktem zwrotnym mającym ogromne znaczenie zarówno w sferze społecznej, jak i edukacyjnej był wynalazek telewizji, co stało się możliwe dzięki rozwojowi telekomunikacji. Wdrażanie do systemów szkolnictwa telewizji jako środka dydaktycznego wywarło bardzo duży wpływ na walorowość prowadzonych zajęć. W roku 1945 rozpoczęła działalność, zainicjowana przez Uniwersytet Stanu Iowa, „telewizja edukacyjna”, zaś w latach 60. – na całym świecie – komputery stały się akademickim medium wiedzy.

Na polskim gruncie przykładem zastosowania powyższej technologii w celach edukacyjnych było prowadzenie tzw. Politechniki Telewizyjnej w latach 1966–1971. Program ten przeznaczony był głównie dla kandydatów lub studentów wyższych uczelni technicznych. Wykładane przez wykwalifikowaną kadrę treści wzbogacone o dźwięk i obraz przynosiły duże rezultaty w zakresie przyswajania nowych wiadomości i umiejętności¹².

W latach 70. z kolei szkoły korzystały z Telewizyjnego Technikum Rolniczego – wykłady emitowane były za pośrednictwem telewizji, a egzaminy organizowano stacjonarnie. Prace w ciągu roku uczniowie przesyłali do nauczycieli¹³. Powstał również Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny (NURT), w którym uczestniczyło ponad 60 tys. kursantów.

W latach 90. nastąpił prawdziwy przełom na skalę światową. Internet umożliwił studentom interakcję i żywą komunikację z nauczycielem. Bariera związana z czasem i miejscem nauczania została przełamana.

Edukacja zdalna XXI wieku

Analizując literaturę poświęconą współczesnemu kształceniu zdalnemu, można zauważyć, iż e-learningiem nazywa się „wszelkie działania wspierające proces kształcenia, wykorzystujące technologie teleinforma-

---

¹² T. Smal, *Nauczanie na odległość (E-learning)*, „Zeszyty Naukowe WSOWL”, 2009, nr 3, s. 105–114.

¹³ A. Ładowski, *Telewizyjne Technikum Rolnicze – niezwykła szkoła rolnicza*, Farmer.pl, <https://www.farmer.pl>, 8.09.2021 (12.03.2023).

tyczne”¹⁴. Równie trafną definicję podał w swojej książce Z. Zieliński, który e-learningiem nazywa „złożoną formę kształcenia, na którą składają się działania dydaktyczne prowadzone z użyciem nowoczesnych technologii i urządzeń teleinformatycznych. Przekaz treści dydaktycznych odbywał się za pomocą elektronicznych mediów (np. telewizja, radio, internet) z wykorzystaniem sprzętu komputerowego (w tym urządzeń mobilnych) i oprogramowania”¹⁵.

W interesujący sposób zjawisko e-learningu opisuje również K. Kuźmicz, nazywając w ten sposób „proces dydaktyczny realizowany w przestrzeni pozaszkolnej (pozaakademickiej), który w celu stworzenia nowej jakości uczenia się wykorzystuje nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne”¹⁶.

Najogólniej e-learningiem (edukacją zdalną) nazywać można wszelkie działania o charakterze dydaktycznym, które w swojej istocie bazują na technologiach e-learningowych. Głównymi narzędziami wykorzystywanymi w e-learningu są stacjonarne lub przenośne komputery, palmtopy oraz telefony komórkowe (smartfony).

E-learning w swojej współczesnej formie podzielony został na dwa podstawowe tryby, do których zalicza się:

- CBT (ang. *Computer Based Training*),
- WBT (ang. *Web Training, on-line learning*).

CBT stanowi tryb szkolenia, w którym osoba ucząca się wykorzystuje komputer wraz z programami dostarczonymi w formie typowych nośników danych. Wśród nich wyróżnić można m.in. płyty CD, DVD oraz pamięci typu *Flash*. Otrzymane dane mają z góry określoną postać, której forma nie ulega w żaden sposób modyfikacjom. Tę formę e-learningu charakteryzuje brak możliwości natychmiastowego kontaktowania się z nauczycielem, jak ma to miejsce w przypadku kształcenia stacjonarnego. Ważnym punktem charakteryzującym uczenie się za pośrednictwem trybu CBT jest potrzeba dużej samodyscypliny oraz znaczna motywacja w poszerzaniu swojej wiedzy i umiejętności. Oznacza to, iż wspomniana forma ma charakter samokształcenia. Niewątpliwą zaletą CBT jest to, iż pobierane przez uczącego się treści niejednokrotnie charakteryzują się multimedialnością poprzez zastosowanie wielu animacji, grafik, dźwięków, a także filmów o charakterze edukacyjnym. Równie ważną cechą omawianej formy jest interaktywność, która znajduje odzwierciedlenie w całym wachlarzu możliwości dodawania testów czy

¹⁴ M. Hyla, *Przewodnik po e-learningu*, Kraków 2005, s. 19.

¹⁵ Z. Zieliński, *E-learning w edukacji*, Gliwice 2002, s. 5.

¹⁶ K. Kuźmicz, *E-learning. Kultura studiowania w przestrzeni sieci*, Gdańsk 2015, s. 52.

zadań sprawdzających przyrost wiedzy na etapie realizacji określonych zagadnień o charakterze edukacyjnym¹⁷.

WBT, stanowiący drugi ze wspomnianych trybów e-learningu, dotyczy nauczania bazującego na wykorzystywaniu komputerów stacjonarnych, laptopów lub innych urządzeń teleinformatycznych z użyciem lokalnej lub zewnętrznej sieci komputerowej (intranet lub internet). W przeciwieństwie do CBT opisywana forma charakteryzuje się możliwością modyfikacji przez prowadzącego treści w trybie *on-line*. Warto podkreślenia zaletą WBT jest możliwość sprawnej komunikacji na linii nauczyciel – uczeń zarówno w czasie rzeczywistym, jak i za pośrednictwem rozmaitych narzędzi internetowych, np. poczty elektronicznej, *chatu*, forum. Podobnie jak w przypadku CBT, materiały cechują się zarówno multimedialnością, jak i interaktywnością. Korzyścią tego trybu e-learningu z całą pewnością jest możliwość kontaktu zarówno z nauczycielem, jak i z innymi użytkownikami kursu. Najczęstszą formę transferu danych stanowi specjalnie przeznaczona do tego celu platforma (e-learningowa), do której dostęp jest możliwy za pośrednictwem przeglądarki internetowej¹⁸.

Wspólnym mianownikiem omówionych trybów jest korzystanie z zasobów edukacyjnych w dowolnym miejscu i czasie. W przypadku CBT warunkiem koniecznym jest posiadanie danych na określonym nośniku, zaś WBT wymaga od nas stałego, pewnego, (najlepiej) szerokopasmowego łącza internetowego.

Uzupełnieniem podstawowej terminologii z zakresu e-learningu jest przedstawienie kluczowych modeli kształcenia *on-line*. Wśród nich wyróżnić należy:

- kształcenie synchroniczne,
- kształcenie asynchroniczne,
- kształcenie mieszane.

Pierwszy ze wspomnianych modeli dotyczy e-kształcenia, które odbywa się w tym samym czasie, choć w różnych miejscach. Oznacza to, iż proces kształcenia realizowany jest w czasie rzeczywistym (jak w przypadku kształcenia tradycyjnego). Każdy z uczestników (studenci i nauczyciel akademicki), korzystając z połączenia internetowego, spotykają się na specjalnej platformie edukacyjnej w ustalonym wcześniej terminie. Uczestnicy kształcenia mogą w dowolnym czasie dołączyć do realizowanych zajęć¹⁹. Przewagą jest tutaj możliwość dołączenia z do-

---

¹⁷ M. Breitner, G. Hoppe, *A Glimpse at Business Models and Evaluation Approaches for Electronic (E)-learning* [w:] *E-learning – Einsatzkonzepte und Geschäftsmodelle*, Heidelberg 2005, s. 179–194.

¹⁸ D. Nocar, *E-learning v distančním vzdělávání*, Ołomuniec 2004, s. 233.

¹⁹ S. Juszczyk, *op.cit.*, s. 136.

wolnego miejsca (np. własnego domu). Spotkania mogą mieć charakter cykliczny lub być okazjonalne, w zależności od ustaleń. Synchroniczny model e-learningu może być realizowany za pośrednictwem komunikatorów (np. *Messenger* lub *WhatsApp*)²⁰. Przykładem wykorzystywania modelu synchronicznego w środowisku akademickim Uniwersytetu Rzeszowskiego jest prowadzenie wykładów *on-line* za pośrednictwem oprogramowania *ClickMeeting*. Biorąc pod uwagę fakt, iż brak jest jakichkolwiek ograniczeń w zakresie liczby uczestników na czacie, w znacznej mierze zniwelowane są negatywne strony e-learningu, takie jak: ograniczenie więzi społecznych, wewnętrznej motywacji czy poczucie osamotnienia²¹.

Asynchroniczny model e-learningu zakłada uczenie się w różnych miejscach oraz w różnym czasie. Istotną korzyścią tego modelu jest możliwość uczenia się w wybranym przez studenta momencie. Oznacza to, iż zapoznawanie się z e-materiałami czy wykonywanie rozmaitych poleceń może być realizowane przez studenta o dowolnej porze. Podobnie jak w przypadku modelu synchronicznego, istnieje możliwość komunikacji, jednak jej przebieg realizowany jest za pośrednictwem forum lub poczty elektronicznej. Kluczowymi cechami charakteryzującymi ten model e-learningu są: indywidualizacja kształcenia oraz samokontrola osiąganych efektów kształcenia. Niewątpliwą zaletą dla studentów jest tutaj przede wszystkim stały dostęp do materiałów edukacyjnych, które (w zależności od skrupulatności nauczyciela) poddawane mogą być częściej aktualizacji. Asynchroniczny model e-learningu odgrywa również niebagatelną rolę w pracy nauczyciela akademickiego, gdyż w znacznej mierze ułatwia monitorowanie pracy studentów.

Mieszany model e-learningu stanowi połączenie dwóch poprzednich modeli, tj. synchronicznego i asynchronicznego. Jest on szczególnie wykorzystywany w sytuacjach, gdy dany przedmiot akademicki realizowany jest w pełni za pośrednictwem e-learningu. W praktyce oznacza to, iż komunikacja odbywa się zarówno za pośrednictwem forum, na którym studenci w specjalnie wydzielonych „pokojach” mogą zadawać pytania (tryb asynchroniczny), jak i poprzez *chat*, w którym kontakt nawiązywany jest „na żywo”. Poza komunikacyjną funkcją mieszanego modelu e-learningu można zauważyć możliwość uczenia się zarówno dzięki materiałom udostępnionym przez nauczyciela akademickiego, jak i prowadzonym w czasie rzeczywistym wykładom²². Analizując defini-

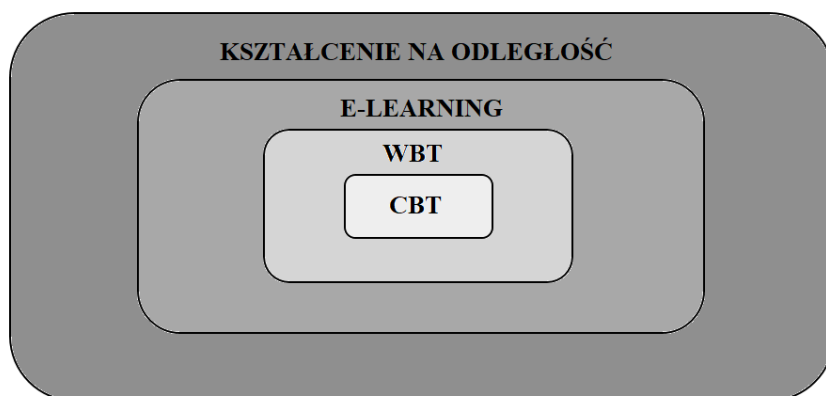
²⁰ G. Penkowska, *Meandry e-learningu*, Warszawa 2010, s. 109.

²¹ S. Koziej, *Pozytywne i negatywne aspekty stosowania komputerów w edukacji* [w:] *Modern Informational Technologies and Innovative Methods in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, t. VI, Kijów–Winnica 2004, s. 443.

²² *Ibidem*, s. 109.

cję e-learningu, można skorelować ją z bliskoznacznym, często jednoznacznie utożsamianym szerszym pojęciem, jakim jest „kształcenie na odległość”.

Błąd w zamiennym używaniu powyższych określeń przejawia się w tym, iż procesem kształcenia na odległość nazywamy kształcenie, w którym pominięty zostaje bezpośredni kontakt na linii nauczyciel – uczeń zarówno w zakresie czasu, jak i miejsca realizacji kształcenia²³. W przypadku kształcenia na odległość można zauważyć, iż nie jest wspomniana konieczność posiadania określonych nośników danych czy też łącza internetowego. Przykładem przedstawiającym różnice między e-learningiem a kształceniem na odległość może być nauczanie korespondencyjne realizowane za pośrednictwem listów. W celu pełnego zrozumienia omawianego zjawiska można dokonać analizy rys. 1 przedstawiającego przestrzeń edukacyjną e-learningu.

Rys.1. Przestrzeń edukacyjna e-learningu²⁴

Praktyczne zastosowanie e-learningu

Obecna e-edukacja w głównej mierze opiera się na sieci komputerowej, zaś do tego celu wykorzystywane są tzw. platformy e-learningowe. Analizując definicję zaproponowaną przez P. Kopciała, można przyjąć, iż mianem platformy e-learningowej można określić połączenie strony internetowej, programu komputerowego oraz bazy danych. Platforma to system informatyczny, który umożliwia zarządzanie procesem kształce-

²³ B. Jakubczak, *Kształcenie zdalne przez internet jako urzeczywistnienie idei edukacji bez granic*, „Edukacja bez Granic mimo Barrier” 2008, nr 15, s. 398–400.

²⁴ S. Szablowski, *E-learning dla nauczycieli*, Rzeszów 2009, s. 14.

nia oraz służy do jego sprawnej realizacji. Dostęp do profesjonalnej platformy wymaga zalogowania przy użyciu specjalnego loginu oraz hasła. Platforma spełnia rolę repozytorium materiałów dydaktycznych, jak również stanowi swoiste medium komunikacyjne między nauczycielem a uczniami (studentami). Platformy e-learningowe będące zintegrowanym środowiskiem nauczania mają szereg wzajemnie powiązanych funkcji, z których każda jest niezbędna do prawidłowej realizacji procesu kształcenia. Wśród najważniejszych z nich wyróżnić należy m.in. umieszczanie treści edukacyjnych w postaci utworzonego kursu e-learningowego, kompleksowe zarządzanie procesem kształcenia, analizowanie postępów edukacyjnych użytkowników czy integrację z innymi systemami informacyjnymi.

Na rynku dostępnych jest wiele platform e-learningowych wykorzystywanych w środowisku szkolnym (w tym akademickim), które dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- płatne (komercyjne) – oferowane przez firmy, które zajmują się tworzeniem i sprzedają systemów e-learningowych (przykładem może być *WBTServer* oferowane przez firmę 4System oraz *Teams* firmy Microsoft),
- darmowe (typu *open source*) – wykorzystujące licencję GNU i będące pakietami oprogramowania służącego do tworzenia własnych kursów z możliwością kopiowania, udostępniania oraz modyfikacji źródeł²⁵,
- tworzone indywidualnie – są to z reguły dedykowane rozwiązania, które zawierają gotowe szkolenia e-learningowe (do wykorzystania dla określonych zadań)²⁶.

Pierwszą z wymienionych grup stanowią platformy komercyjne, za których użytkowanie należy zapłacić, zaś ich kod źródłowy nie jest udostępniany publicznie. Charakterystyczną cechą tych platform jest wsparcie techniczne ze strony producentów oraz możliwość sprawnej modyfikacji funkcjonalności platformy w zależności od potrzeb klienta. W przypadku uczelni wyższych najczęściej stosowanymi platformami są: *Fronter*, *WBTServer*, *BlackBoard* oraz *Microsoft Teams*.

Drugą grupę stanowią tzw. platformy typu *open source*, które są darmowe, a ich kod źródłowy jest ogólnodostępny. W pierwszej fazie ich tworzenia używane były jedynie w celu zapoznania się z funkcjonalnością profesjonalnych platform, natomiast współcześnie ich funkcjonalność jest do nich porównywalna. Wśród najpopularniejszych w środowisku akademickim wyróżnić należy m.in. *Dokeos*, *eFront* oraz *Moodle*.

---

²⁵ W. Prządka, *Analiza porównawcza narzędzi e-learningu*, „Journal of Computer Sciences Institute”, 2017, nr 3, s. 64–69.

²⁶ Z. Zieliński, *op.cit.*, s. 20.

Trzecią grupę platform e-learningowych stanowią te, które są dedykowane dla konkretnej uczelni. Są one wykorzystywane jako wsparcie w procesie nauczania na odległość, a także służą realizacji zajęć za ich pośrednictwem²⁷. Wśród platform przeznaczonych dla potrzeb konkretnej uczelni wyróżnić należy m.in.: Centrum Nauczania Matematyki i Kształcenia na Odległość (Politechnika Gdańska), System Administrowania Studiami (Politechnika Warszawska), EDU (Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych w Warszawie).

Zakończenie

Przedstawiona w opracowaniu retrospekcja historyczna kształcenia na odległość pokazała, że bariery geograficzne i czasowe nie stanowiły problemu w realizacji procesu nauczania-uczenia się. Wraz z rozwojem techniki zmieniała się forma – od listów, poprzez przekazy głosowe, wizyjne, skończywszy zaś na wykorzystaniu globalnej sieci Internet. Oprócz zmiany medium warto zauważyć zmieniającą się rolę nauczyciela w środowisku zdalnym.

Charakterystyka roli nauczyciela w kształceniu zdalnym nie została ustalona raz na zawsze, lecz zmieniała się płynnie wraz z wynikami codziennych doświadczeń edukacyjnych²⁸. W e-edukacji nauczyciel powinien nie tylko przekazywać gotowe informacje, lecz przede wszystkim uczyć, jak tworzyć z nich użyteczną całość oraz w jaki sposób informacje selektywnie pozyskiwać, zgodnie z własnym układem pojęciowym. W przeciwieństwie do klasycznego rozumienia roli nauczyciela – jako znawcy i specjalisty w danej dziedzinie (stanowiącego jedyne źródło informacji) – w ujęciu nauczania e-learningowego pełni on rolę przewodnika, który w swojej pracy stosuje model nauczania poszukującego²⁹. Nauczyciel (w tym akademicki) w środowisku e-learningu nie przekazuje już gotowej wiedzy, lecz „ułatwia jej samodzielne zdobywanie poprzez poszukiwanie, dociekanie, odkrywanie, rozwiązywanie problemów, działanie oraz dyskutowanie”³⁰.

²⁷ W. Prządka, *op.cit.*, s. 64–69.

²⁸ E. Musiał, *Osobowość nauczyciela w dobie kształcenia przez Internet* [w:] 16. Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe „Komputer w Edukacji”, Kraków 2006, s. 165.

²⁹ K. Kuźmich, *op.cit.*, s. 79.

³⁰ W. Strykowski, *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy* [w:] *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, red. J. Strykowska, J. Pielachowski, Poznań 2004, s. 30.

Bibliografia

- Breitner M., Hoppe G., *A Glimpse at Business Models and Evaluation Approaches for Electronic (E)-learning* [w:] *E-learning – Einsatzkonzepte und Geschäftsmodelle*, Heidelberg 2005.
- Historia e-learningu, czyli jak to kiedyś bywało*, E-learning, <https://www.e-learning.pl>, 21.03.2021 (16.04.2023).
- Historia e-learningu na świecie i w Polsce*, Heuristic, <https://www.heuristic.pl>, 18.07.2012 (12.03.2023).
- Hyla M., *Przewodnik po e-learningu*, Kraków 2005.
- Jakubczak B., *Kształcenie zdalne przez internet jako urzeczywistnienie idei edukacji bez granic*, „Edukacja bez Granic mimo Barrier”, 2008, nr 15.
- Juszczak S., *Edukacja na odległość – kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*, Toruń 2002.
- Koziej S., *Pozytywne i negatywne aspekty stosowania komputerów w edukacji* [w:] *Modern Informational Technologies and Innovative Methods in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, t. VI, Kijów–Winnica 2004.
- Krawczak M., *Odkryj zaskakujące fakty z początków distance learningu!*, LinkedIn, <https://pl.linkedin.com>, 17.12.2021 (15.04.2023).
- Kuźmich K., *E-learning. Kultura studiowania w przestrzeni sieci*, Gdańsk 2015.
- Ładowski A., *Telewizyjne Technikum Rolnicze – niezwykła szkoła rolnicza*, Farmer.pl, <https://www.farmer.pl>, 08.09.2021 (12.03.2023).
- Musiał E., *Osobowość nauczyciela w dobie kształcenia przez Internet* [w:] *16. Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe „Komputer w Edukacji”*, Kraków 2006.
- Nocar D., *E-learning v distančním vzdělávání*, Olomuniec 2004.
- Penkowska G., *Meandry e-learningu*, Warszawa 2010.
- Prządka W., *Analiza porównawcza narzędzi e-learningu*, „Journal of Computer Sciences Institute”, 2017, nr 3.
- Siemieniecka D., *Creative Use of Multimedia Technology in Teacher's Work*, „The Teacher for the Knowledge Society: With Contributors from Argentina, Norway, Poland and USA”, 2008, no. 3.
- Siemieniecka D., *Selected Polish e-Learning Initiatives Popularising free Access to Knowledge*, „Studium Educationis – Rivista quadrimestrale per le professioni educative”, 2017, no. 1.
- Smal T., *Nauczanie na odległość (E-learning)*, „Zeszyty Naukowe WSOWL”, 2009, nr 3.
- Stopińska-Pająk A., *Polskie tradycje instytucji edukacji dorosłych w kontekście uczenia się całościowego*, „Rocznik Andragogiczny”, 2015.
- Strykowski W., *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy* [w:] *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, red. J. Strykowska, J. Pielachowski, Poznań 2004.
- Szabłowski S., *E-learning dla nauczycieli*, Rzeszów 2009.
- Szawłowska K., *Od kursów korespondencyjnych do e-learningu akademickiego. Przeszłość i teraźniejszość nauczania na odległość*, „Człowiek w Kulturze”, 2017.
- Walat W., *Pozytywne i negatywne zmiany w funkcjonowaniu szkoły wyższej pod wpływem e-learningu*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2014, nr 2.
- Zieliński Z., *E-learning w edukacji*, Gliwice 2002.

Social and educational conditions for using distance learning

Abstract

The content of the main study was focused on defining the social and educational conditions of the distance learning application. Part of the article is a historical retrospective of distance learning from the implementation of the first milestones made in cooperation with the material. In the additional part, the modern reference of remote education from the point of view of didactics of a higher school was taken into account. The last point is a review platform for e-learning serving today in education.

Keywords: society, distance learning, e-learning